

kudarc. Az eredmény pusztán az, hogy nagyon úgy tűnik: a nemzeti filozófiának ez a tradíciója azért mégsem annyira folytonos és egységes, mint ahogyan arra előzetesen számítani lehetett. Kiderült tehát, hogy a magyar filozófia történetének ez a tradíciója diszkontinuus jellegű; részben ez is keltheti azt az érzetet a szerzőben, hogy munkájával nem si-

került eleget tennie egy kontinentális fogalommal leírható monográfia koherenciájának. (Percz László: *Nemzet, filozófia, „nemzeti filozófia”. Eszmetörténeti Könyvtár 7. Budapest: Argumentum Kiadó–Bibó István Szellemi Műhely, 2008*)

Zóka Péter

doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem

Egy korszakfordító kutatóintézmény dicsérete

Chikán Ágnes:

Biológia mindenkinek

Egy kiemelkedő intézménynek vagy személyiségnek különféle méltatását, „laudációját” volt alkalmunk megismerni a hazai és a külföldi szellemi közéletben az elmúlt években, évtizedekben. De szinte példa nélkül áll az az eset, amikor egy sajátosan kiemelkedő, szinte egyedülálló tudományos intézményt úgy dicsér, méltat egy avatott újságíró, hogy maguknak a kutatóhely vezető munkatársainak segítségével, apróbb-nagyobb interjúkon keresztül, szinte kézzelfoghatóan közel hozza az intézményt a laikus olvasóhoz és a képzett szakemberhez egyaránt. Ez történt ugyanis e recenzió tárgyát képező Szegedi Biológiai Központtal (SZBK).

Chikán Ágnes, a jól ismert, Akadémiai Újságíró Díjjal kitüntetett szegedi szerkesztőnő a tőle megszokott olvasmányos kötetben gyűjtötte össze az SZBK-ról írott rövidebb-hosszabb riportjait és beszélgetéseit. Ha Chikán Ágnesről a világhálón keresztül érdeklődünk, megtudhatjuk, hogy a szerkesztőnő nemrég töltötte be hatvanadik életévét, születésnapja ünnepéskor mutatta be hetedik ismeretterjesztő könyvét. E gazdag sorozatból nyilván kiemelkedik e recenzió tárgya,

a *Biológia mindenkinek* című, több mint háromszáz oldalas kötet. A könyv tizenöt fejezetbe sorolva, már országos és helyi napilapokban és más periodikákban megjelent nyolcvannal (!) ismertetést és interjút tartalmaz. Ezek között akad egy-kétoldalas „szösszenet” éppúgy, mint tíz-tizenkét oldalas nívós interjú. Dominálnak a két-háromoldalas napilapi és távirati irodai cikkek, híradások, amelyek első közlésük időpontjában komoly visszhangot váltottak ki, és országszerte ismertté tették Chikán Ágnes nevét.

A tizenöt fejezet közül a szegedi kutatóbázis jobb megismerése szempontjából talán a könyv első két fejezete (I. fejezet: Harminc esztendő számvetése, II. fejezet: Megmérettek és kiválónak találtattak) és az utolsó fejezete (XV. fejezet: Beszélgetések kutatásról, tudománypolitikáról) nyújtják a legtöbb és legfontosabb eligazító adatot. E három nagy fejezet a maga tizenöt ismertetésével és interjújával szinte teljes képet nyújt az egész kutatóintézmény jellegéről, sikereiről és gondjairól. A kötet zömét kitevő többi tizenkét nagyobb fejezet, a bennük foglalt hetvenhárom (!) leírás és beszélgetés viszont a hazai és a nemzetközi mezőgazdasági és orvosi kutatás problémáinak és eredményeinek hűséges tükrökre. Érdekes, helyenként lebilincselő szöveg, amely könnyen érthető, és minden cikke külön-külön is élvezetes olvasmány. Sok fejezetnek külön értéke a szépen rajzolt színes

ábra, vázlat és fénykép, ilyeneket a hazai, de még a külföldi biológiai tankönyvekben is ritkán találunk. Így például a 191. oldal sejtmembrán modellrajza jól követhető, a 220. oldal DNS-chip fotója megfelelően láttatja a génhibák eloszlását. Persze előfordulnak zavaró selejtek is: kár volt például a könyv XII. fejezetének nyitóábrájaként rajzolt szép agymodellt feliratokkal és nyilakkal ellátni, ezek egytől-egyig megtévesztően hibásak!

Chikán Ágnes cikkgyűjteménye a fenti érdemeken felül néhány olyan „rejtett” értéket is magába foglal, amelyeket újabb, részletesebb elemzésekkel volna érdemes alaposabban taglalni. Ilyen például a génmódosított (GMO-) növények ellentmondásos helyzete a mai magyar közgondolkodásban. A hazai közvélekedés egy része ugyanis valamifajta burkolt félelemtől terhes, Chikán Ágnes beszélgetéseiből feltárul a szegedi intézet fontos kezdeményezése e szorongásokkal szembeni sokrétű küzdelemben. A kötet talán legvaszkosabb V. fejezete a maga tizenhárom cikkével teljes egészében a géntechnológiáról, a GMO-ról szól több mint negyven oldalon. Igen értékes és fontos, a közvéleményben a félelmeket eloszlatni hivatott oldalak ezek! A könyv egy másik fejezetében (IX. fejezet, 193. oldal) az intézettel szoros kapcsolatot ápoló Ingo Potrykus svájci növénynevelő professzornak az MTA tiszteleti tagjaként elhangzott székfoglaló előadása kapcsán van szó a GMO-problémáról. Előadásában a svájci szakember határozottan foglal állást a GMO-növények termesztése mellett. Ijesztő az általa vázolt kép: ha ugyanis manapság nem sikerül a különböző országokban a Potrykus által kidolgozott aranyrizsfajták termesztését engedélyeztetni és nagy mennyiségben termeltetni, évenként mintegy tízezer ember halálát segítjük elő, s ezenkívül évi 17

milliárd dollárnyi gazdasági veszteséget is okozunk! Fájdalmas és méltatlan ezért a GMO-növények termesztésétől való európai és egyben hazai idegenkedés!

Egy másik, ugyancsak bántó hazai példa, amelyet ez a kitűnő riportkönyv világít meg: a nemzetközileg már sokat tárgyalt objektivitás kérdése a Nobel-díjak odaítélésénél. A kötet cikkének címe: Amerikai kutatók memóriazavara. Ebben Chikán Ágnes röviden ismerteti a New York-i Eric Kandel 2000. évi Nobel-díjának történetét. Ezt a zavaros históriát egyébként a közeli tudományterületen dolgozó szakemberek már jól ismerik. Kandel az elemi tanulás alapmechanizmusának puhatestű állatok modelljén történt elemzéseért részesült e díjban. De jól tudjuk, hogy ezt a modellt többen – így e recenzió szerzője is – évekkal Kandel előtt már alkalmazták és közölték. Az említett fejezetben Friedrich Péter akadémikus meséli el Chikán Ágnesnek, hogy Kandel előtt mintegy öt évvel a *Neuroscience* című lapban már leírta a prionfehérjéknek az elemi kondicionálásban betöltött lehetséges szerepét, de a sokszor elfogult nyugati féltekei szerzők, ha kelet európai kollégáikról van szó, sajátos „memóriazavarban” szenvednek!

A nagyszámú „bújtatott” információ részletesebb kifejtésének igénye is azt sugallja, hogy e recenzióban vessem fel e fontos könyv kibővített második kiadásának gondolatát. Chikán Ágnes olyan sokat, olyan alapos felkészültséggel és gondnal dolgozott, hogy egy bővített kiadás indokolt lenne. Ez esetben még súlyosabb okkal viselhetné a könyv a *Biológia mindenkinek* címet, mert a kezünkben levő mostani kiadás csak áttételesen tanít mindenkit biológiára, jobbára az SZBK sikeres harminc évéről, tehetséges kutatóinak teljesítményéről szól, semmint a biológiai

tudományok hazai és külföldi irányairól vagy perspektíváiról!

Persze többféle kiegészítő megoldás juthat a szerző eszébe, ha neki is rokonszenves egy bővített kiadás gondolata. Ezek közül jómagam egy tájékoztató jellegű zárófejezet beiktatását javaslom. Ebben a befejező fejezetben kaphatna helyet egy általános elemzés az SZBK helyéről a hazai biológiai kutatásban. Ez a kiemelkedő szegedi intézmény ugyanis nemcsak versenytársa, konkurense volt a legtöbb hazai egyetemi és akadémiai kutatóhelynek, hanem érdekes módon szinte „húzta magával”, inspirálta az új kutatási irányokat országszerte! Így a 70-es, 80-as években lendült fel, és vált nemzetközileg is ismertté a neurobiológiai és viselkedés-életani kutatás Pécsen, Budapesten és másutt, indult el az immunológiai műhelyek munkája Budapesten és Gödön, az etológiai irányzat térnyerése Gödöllőn, Gödön és Budapesten, a neurofarmakológiai gyógyszerkutatás a fővárosban és Debrecenben, stb. Kár lenne ezen inspiráló hatásokról nem említést tenni! Az új kiadásban helyet kellene „szorítani” néhány alapító tagnak, akik annak idején fontos funkciót láttak el az ala-

pításban. Így Wollemann Máriára és Farkas Gáborra gondolok, akik a kötetben egy-egy szerény helyen nyertek említést, pedig nagy részük volt a kezdeti évtized sikereiben. A záró fejezeten kívül egy megbízható tárgymutatónak is helye lehetne az új kiadásban, ha azt kívánjuk, hogy az olvasók szakszerűen utánanézhessenek egy-egy fogalomnak, vagy eseménynek. Ugyanebből a gondolatból kiindulva a fontosabb szakkifejezések minilexikona is hasznos lehetne.

Végül egy szubjektív javaslat. A kötet első fejezete joggal nevezi az SZBK-t a „magyar tudomány gyöngyszemének”, és méltán emeli ki a „straubi szellemet” és őrzőit. Valóban, az alapító Straub F. Brúnó, a kiemelkedő tudós alkotó és szervező szelleme ma is elevenen él a különböző laboratóriumokban és publikációikban! Az esetleges második kiadás elejére jól illene egy Straub-portré vagy egy jellegzetes riporteri pillanat kép az avatás vagy a kezdeti Straub-korszak perceiből. (*Chikán Ágnes: Biológia mindenkinek. Szegedi kutatók az élővilág titkairól. Budapest: Agroinform Kiadó, 2008. 314 p.*)

Ádám György
biológus, az MTA rendes tagja

CONTENTS

Study

Erzsébet Pásztor – Zoltán Botta-Dukát – Tamás Czárán – Gabriella Magyar – Géza Meszéna: Darwinian Ecology	1434
Attila Borhidi: Plant Evolution and the Darwinian Theory	1444
Miklós Szalai: Darwin's Doubt: Is Evolution Compatible with Naturalism?	1464
Bence Nánay: How to Model Natural Selection?	1478
Erna Pap – Éva Pállinger – András Falus: Microvesicles: The Recently Recognised Players of Intercellular Communication	1488
Magdolna Hargittai: Nobel Prize for the Chemistry of life: Ada Yonath	1495
Gyula Horváth: Regional Inequalities in the Eastern and Central European Research Area	1499
Máté Szabó: Political Science on the Crisis	1513

Interview

Mathematics and Public Life – Gyula Staar's Interview with Ákos Császár	1523
---	------

<i>Academy Affairs</i>	1533
------------------------------	------

Obituary

Géza Dénes (<i>Anna Faragó</i>)	1537
---	------

<i>Scientists of the Future</i>	1538
---------------------------------------	------

<i>Outlook (Júlia Gimes)</i>	1547
------------------------------------	------

<i>Book Review (Júlia Sipos)</i>	1551
--	------